

REDACTIE :

E. HEIMANS, J. JASPERS JR. EN JAC. P. THIJSSÉ.

Adres van de Redactie:

E. HEIMANS, ROZENGRACHT 63, AMSTERDAM.

UITGAVE VAN :

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

Uit den Oosthoek van Twente.

„Als een jong mensch maar geen dwaze of onmogelijke dingen begeert, wordt zijn wensch, al duurt 't soms wat lang, eens in zijn leven stellig vervuld,” dat zei mijn goede grootmoeder vaak, en 't is zoo.

Jaren lang had ik al gewenscht, eens een botanische wandeling door Twente's oosthoek te mogen doen; doch 't kwam er maar niet toe, 't was zoo ver en zoo duur.

Nu zond mij van 't voorjaar een natuurvriend uit Denekamp een nieuwe plant voor onze flora, en een week later een lijstje van wat er al zoo in de buurt van Denekamp en Oldenzaal te kijk was. Jongens, wat zag er dat verlokkelijk uit. Mijn zoontje, die den brief inkeek, watertandde er van; en de oolijkert, die net tien jaar zou worden, gaf mij den volgenden morgen het verlanglijstje voor zijn verjaardag, waar alleen op stond: „Meegaan botaniseeren naar Denekamp; 't is toch de laatste keer, dat het voor half-geld kan.”

Met een hakte ik de knoop door en schreef, nog voor ik in mijn spoorboekje naar prijs en reisgelegenheid had onderzocht, aan vriend Bernink:

„We komen Vrijdag voor Pinksteren; probeer vrijaf te krijgen, om ons te gidsen.”

Als wij maar één of twee dagen in een voor

ons nieuwe streek gaan botaniseeren, is het altijd een buitenkansje, er iemand te vinden, die den naasten weg naar de mooie plekjes kent; dat spaart heel wat tijd voor verdere ontdekkingsstochten.

Wij troffen het buitengewoon met het weer; het was een van de weinige mooie zonnige dagen, die ons het voorjaar van '99 te genieten gaf. Om zeven uur gingen we van Amsterdam, om acht uur snaptten we te Amersfoort den sneltrein van den Hoek van Holland en nog voor half-elf stapten we al te Oldenzaal uit. Bernink kwam net op de fiets aantooten, de kar werd bij kennissen onderdak gebracht en met ons drietjes stapten we in de lekkere zomermorgenlucht door Oldenzaal, het aloude stadje met zijn merkwaardig kerkje en zijn beroemden keltischen offersteen, die bij 't raadhuis ligt en waarbij de dolmen aan de Lage Vuursche nog maar een kindje is.

Aan 't andere eind van de stad, waar de hoofdstraat plotseling ophoudt, stonden we voor de driesprong; de handwijzer liet ons de keus, dadelijk noordwaarts te trekken naar Denekamp (1½ uur) of oostwaarts naar de Lutte (1 uur.)

We kozen het laatste, omdat de topografische kaart er nog al een aanlokkelijk beeld van gaf en we ieder oogenblik, door Noord-oostwaarts af te

buigen, over den boschrijken Tankenberg weer op den Denekampschen grintweg terug konden komen.

En we hadden er geen spijt van; nog geen vijf minuten waren we den Bentheimschen weg, zooals hij in de wandeling genoemd wordt, opgekuierd of een smal en ondiep beekje, dat lekker, zachtjes over steenen en planten voortkabelde, trok ons naar links. Een beekje is en blijft toch een onweerstaanbaar iets voor menschen uit de streek van stilstaande grachten en slooten. Mijn zontje stond er al midden in op een steen en wipte van louter pret tien maal van den eenen oever naar den ander; maar wij groote menschen hadden er evenveel genoeg in, en 't duurde een poos (ik had al in geen maand stroomend water gezien) eer ik oog had voor den plantengroei aan en in het ondiepe water.

Maar toen ik er naar keek, gaf de eerste blik een verrassing; zij aan zij stonden daar wat ik van verre voor witte pinksterbloem had aangezien, maar wat niets meer of minder bleek te zijn dan de zeldzame

bittere veldkers *Cardamine amara*, met zijn zes mooi paarse helmknoppen en zijn forsche op witte waterkers lijkende bladeren.

Zooals bij de cruciferen meer voorkomt, zijn bij deze kruisbloem alle zes meeldraden ongeveer even lang, de twee korte waren alleen aan den stand van de andere te onderscheiden. Mooie, groote bloemen zijn 't; wit, maar bij sommigen met een uiterst teer doorschemerend tintje van lila, zoo stonden ze bij honderden vol-open in de zon te blinken.

En midden in 't beekje: kussens van bloeiende water-montia, groote, ronde kussens, prachtig dof groen, waar het water voor uitweek, aan beide zijden in smalle geultjes zijn weg vervolgend. De

bloempjes van de water-montia vielen niet in 't oog, want ze zijn niet veel grooter dan speldeknoopen, maar ze bleken toch het bekijken door een loupe best waard te zijn. Bijna al die bloempjes vertoonden het vreemde geval, dat twee van de vijf overigens gelijke bloemblaadjes veel kleiner zijn dan de drie andere; zoodat men zonder een bloemblad te verwijderen gemakkelijk van ter zij in de bloem kan kijken. Dadelijk na den bloei groeien de bloemsteeltjes uit en krommen zich de rijpende vruchtjes

naar onder om, zoodat tusschen elk paar van de bovenste blaadjes ook een paar vruchtjes neerhangen, die de plant, ook zonder dat de bloem het verraadt, dadeijk als *Montia* doen kennen. Merkwaardig is 't, dat bij rijpheid de vruchtsteeltjes zich weer naar boven omkeeren en het zaad gelegenheid, geven zich door den wind te laten verspreiden.

Sommige van die kussens hadden meer van kransen, doordat de takken van de plant zich naar alle zijden uitspreidden en in 't midden een ruimte lieten. Van dit welwillend afgestaan terrein maakten weer twee andere plantjes een dankbaar gebruik; wel vulden ze de ruimte niet geheel, maar toch genoeg om een

keurig groepje te vormen; de een, 't sterrekroos, deed zijn best groene sterretjes op 't water te teekenen, de ander, de moerasmuur, hief op zijn stengeltjes kleine, bijzonder fraai gevormde witte bloempjes boven 't water uit.

Ook dit sterrekroos (*Callitriche*) bloeide al, zooals ons bij onderzoek bleek, maar wie 't niet weet, zal de bloemen niet licht vinden; ten eerste blijven ze meest onder water en bovendien lijken ze in 't geheel niet, op wat wij in de wandeling gewoon zijn bloem te noemen. Men moet ze zoeken en dan blijkt de heele

Bittere veldkers
Cardamine amara

bloem te bestaan, of uit één meeldraad, of uit een of twee stampers met enkele groene schubjes als eenig spoor van bloembekleedsel. Wel wijzen de lange meeldraden en ook de gekromde stijlen gauw den weg, maar de loupe moet er bij komen, om te zien, wat men eigenlijk voorheeft.

Het stuifmeel is zeer licht en de korrels zijn door een bijzondere inrichting van het vliesje, dat ze omsluit, tegen bederf door 't water beveiligd. Zijn de helmknoppen rijp, dan stijgen de korrels omhoog en bereiken nog onder water, of anders drijvende aan de oppervlakte, de stempels van andere bloemen.

Niet zoo klein waren de bloemen van de moerasmuur (*Stellaria uliginosa*); toch behooren ze tot de kleine bloempjes; maar de vorm is in één woord keurig; ze lokten ons dadelijk uit tot nateekenen. De spitse, groene kelkblaadjes, die een fijn wit randje vertoonen, vormen een zuivere vijfhoekige ster; het hartje daarvan wordt gevormd door een bolletje, waarop 3 draad-dunne stempels staan, en dat omringd wordt door de tien kleine meeldraden; maar 't karakter van het figuur wordt bepaald door de vijf bloemblaaden.

Wie niet op de hoogte is, telt er tien, twee aan twee tegen elken straal van de ster geplaatst, doch dat is gezichtsbedrog; de twee blaadjes, die tegen den straal aanliggen, zijn twee helften van twee verschillende bloemkroonblaadjes; deze kroonblaadjes zijn namelijk tot bijna onderaan in tweeën gesplitst en de beide helften wijken zoover uiteen, als 't maar kan, zoodat zij rechts en links de helften van de naastliggende kroonblaadjes raken; uitlokkend om te teekenen, zooals ik zei, maar, sapperloot, dat viel niet mee, dat nateekenen van die mooie vijf-tallige regelmaat; daar ginds in 't gras gezeten, met weinig steun voor den arm, bracht ik er niet veel van te recht; thuis ging het beter.

Probeer 't maar eens, naar het voorbeeld hier; passer en verdeelde liniaal moeten er bij te pas komen, zult ge merken, of 't lijkt nergens op.

Waar 't beekje een bocht naar 't Zuiden maakt, lieten wij het vlieten, hoe mooi begroeid met aller-

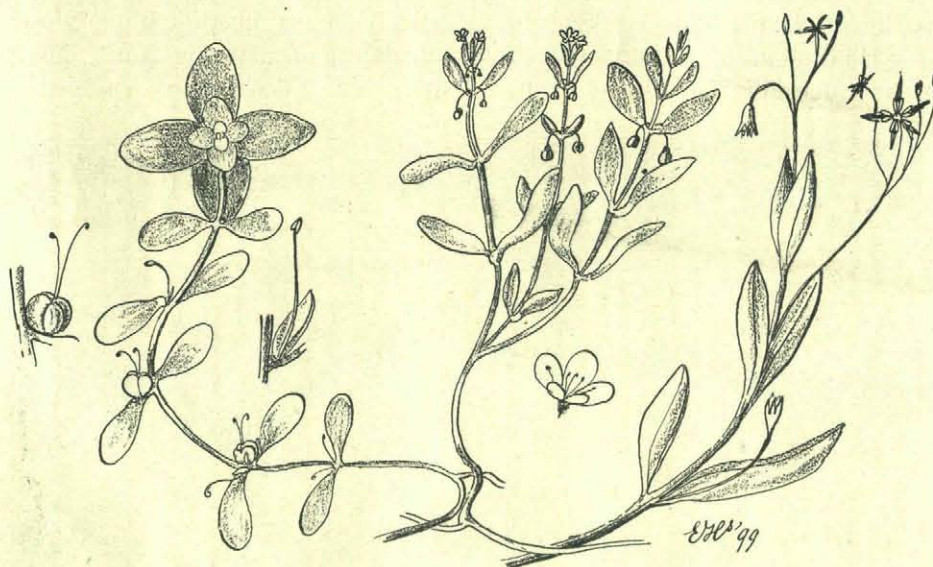
lei voorjaarsplanten het daar ook was, want het bracht ons te ver uit de koers; we bleven nog een poosje aan den zonnigen oever zitten kijken en plukten Moehringia en Zandkruid (*Arenaria*); ook al van die fijne witte muurachtige bloempjes, maar met bijna gave kroonbladeren; het laatste met stengelblaadjes van een halven centimeter hoogstens, en met naar verhouding groote bloemen. Daarop

staken we den weg dwars over; sloten waren er niet, we gingen door gas en struiken rechtuit rechtaan op de boschrijke hoogten af, die ons uit de verte toeriepen, daar eens een kijkje in de schaduw te nemen, want het was zoo ongemerkt middag geworden en de zon brandde ons knapjes op den rug.

Van de hoogte

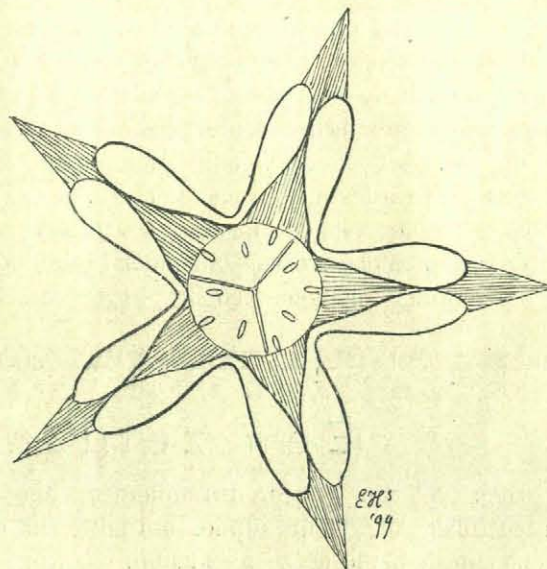
zagen we neer op den breeden Bentheimer weg, die nog uit den Romeinschen tijd moet zijn, doch het beekje lag te diep en was te smal om het nog een groet uit de verte te geven.

Op 't mos onder een groep oude eiken aten we ons twaalf-uurtje en onze plantenbussen, die als boterham-trommels hadden dienst gedaan, waren spoedig in eer hersteld en bereid om een mooi plantje voor

Het trio uit de beek bij Oldenzaal.

Links Sterrekroos, in 't midden Water-montia, rechts Moeras-muur.

Moeras-muur. *Stellaria Uliginosa*.

den tuin, teekenmateriaal en souvenirs van de reis op te nemen.

Met frisschen moed trokken we gesterkt en bekoeld het hooge struikgewas in, want: bosch leek 't uit de verte, van nabij bezien echter verdiende het overigens vrij dichte groen dien naam niet; de boomen gaan hier langzaam maar zeker den weg van alle hout uit den Achterhoek, dat wil zeggen, de Duitsche grens over; wie nog een paar hooge popels, eiken of beuken op zijn erf heeft, kan er zeker van zijn eerlang een Westfaalschen of Hannoverschen opkoper te zien verschijnen, die mooi geld biedt, en dan is de verleiding voor de meeste kleine boeren te sterk.

Gelukkig zijn er nog groote grondeigenaars, die te veel natuurliefhebbers zijn, om zonder noodzaak mooie boomen te verkoopen, anders was de heele streek al boomloos en één mager roggeveld.

Dat er al zoo veel weg is, onherroepelijk weg, is erg jammer, maar wij zijn nog blij met wat er over bleef en met het heesterachtig takkenbosch, dat uit vele oude stronken opschiet, vooral uit de popels; blij ook met de vele hazelaars en Geldersche rozen, die nu profiteeren van ongewoon veel licht en lucht.

Midden tusschen die zeer lange en smalle struikboschjes, waarin de voormalige lanen door 't kappen der hooge boomen zijn hervormd, liggen lage weiden; klein en vierkant of driehoekig met weinig gras, veel ratelaars, paardestaarten en valeriaan, en bezaaid met onze mooie veenorchideeën, de meeste met prachtig gevlekte bladeren en bijzonder fraaie bloemtrossen; sommige plekken zien er purper van.

Tot nu vonden onze tusschen het loof zoekende oogen weinig anders, dan wat wij al elders gezien hadden; maar een waar natuurvriend is best tevreden met zijn oude kennissen; zeldzaamheden zijn wel aardig, maar 't is 't eenige niet en wie er op uitgaat, ondervindt meest teleurstelling.

Telkens en telkens weer boeit een rijke varenflora het oog, al zijn het ook gewone wijfjes- of stekelvarens; hier staan we vol oprechte bewondering voor een heerlijken overvloed van dat fijn uitgesneden loof, dat als kant den voet der hazelaars garneert — daar in een windvrij hoekje zijn de varen-

bladeren aan de toppen bevallig omgekruld als struisvogelveren en tot regelmatige, meterhooge trechters samengevoegd.

Een wielewaal roept vlak bij ons, en zoo forto, dat wij er haast van schrikken:

„Wat moet *jij* daar!” Voor de grap fluiten wij zoo goed als wij 't kunnen zijn makkelijk orgeldeuntje

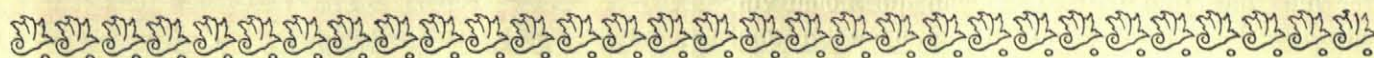
na, en 't moet wel goed zijn nagedaan, want de vogel staakt zijn vlucht en herhaalt met bekoorlijk alt-geluid zijn roep. Nu wordt het een wedstrijd, wij drieën fluiten om de beurt, de vogel slaat onophoudelijk door, hoe langer hoe driftiger, tot hij over zijn tong valt en van de wijs raakt. Daar zien wij zijn geel pakje in 't zonnetje blinken: een echte goudlijster, zooals de boeren hem noemen; hij merkt, dat hij bedot is en, met een vermakelijk schrikeffect in zijn stem, gaat hij er klapwiekend van door.

(Wordt vervolgd). *U. 213*

E. HEIMANS.

Op den Bentheimer straatweg bij Oldenzaal. (Niet ver van de Uitspanning „Het Zwaantje”). In 't verschiet het slot Bentheim op de rots.

Een zeldzame verschijning.

De Heer A. van Steijn, Intendant op het Loo, begin October op jacht zijnde, ontdekte in deze gemeente op de heide de zeer zeldzaam voorkomende „Gentiana Pneumonanthe met witte bloemen.” Mij

gewerd daarvan een exemplartaatje en ik oordeelde de vondst merkwaardig genoeg, om ze te vermelden. In de 50 jaar, dat ik de vaderlandsche heiden heb bezocht, heb ik haar nooit waargenomen en heb er